

RAQAMLI IQTISODIYOTDA YASHIL TEXNOLOGIYALAR VA EKOLOGIK SAMARADORLIK.

Qarshi davlat Texnika Universiteti, “Innovatsion iqtisodiyot” kafedrası katta o`qituvchisi

Adilova Yulduz Shavkatovna.

Annotatsiya: *Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyotda yashil texnologiyalar va ekologik samaradorlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik ko'rib chiqiladi. Raqamli iqtisodiyot, ma'lumotlar va texnologiyalar asosida rivojlanayotgan yangi iqtisodiy model sifatida, atrof-muhitni muhofaza qilish va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Yashil texnologiyalar, masalan, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, energiya samaradorligi va chiqindilarni kamaytirish texnologiyalari, raqamli iqtisodiyotning asosiy komponentlari sifatida ko'rib chiqiladi.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается взаимосвязь между «зелеными» технологиями и экологической эффективностью в цифровой экономике. Цифровая экономика, как новая экономическая модель, основанная на информации и технологиях, играет важную роль в обеспечении защиты окружающей среды и эффективного использования ресурсов. «Зеленые» технологии, такие как возобновляемые источники энергии, энергоэффективность и технологии сокращения отходов, рассматриваются как ключевые компоненты цифровой экономики.*

Abstract: *This article examines the interrelationship between green technologies and environmental efficiency in the digital economy. The digital economy, as a new economic model based on information and technology, plays an important role in ensuring environmental protection and efficient use of resources. Green technologies, such as renewable energy sources, energy efficiency and waste reduction technologies, are considered as key components of the digital economy.*

Kalit so'zlar: *Yashil raqamlashtirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, ekologik barqarorlik, energiya samaradorligi, elektron chiqindilar, raqamli transformatsiya, qog'ozsiz texnologiyalar, yashil IT, ekologik xavfsizlik, barqaror rivojlanish.*

Ключевые слова: *Зелёная цифровизация, информационнокоммуникационные технологии, экологическая устойчивость, энергоэффективность, электронные отходы, цифровая трансформация, безбумажные технологии, зелёные ИКТ, экологическая безопасность, устойчивое развитие.*

Keywords: *Green digitalization, information and communication technologies, environmental sustainability, energy efficiency, e-waste, digital transformation, paperless technologies, green IT, environmental security, sustainable development.*

KIRISH

Raqamli iqtisodiyot zamonaviy jamiyatning muhim qismi bo'lib, u iqtisodiy faoliyatni raqamli texnologiyalar yordamida amalga oshirishni nazarda tutadi. Bu jarayon, o'z navbatida, yashil texnologiyalar va ekologik samaradorlik masalalarini yanada dolzarb qiladi. Yashil texnologiyalar — bu atrof-muhitga zarar yetkazmasdan iqtisodiy o'sishni ta'minlaydigan innovatsion yechimlar to'plamidir.

Yashil texnologiyalar quyidagi asosiy sohalarda qo'llaniladi: Xalqaro miqyosda BMT, Jahon Banki va OECD kabi tashkilotlar yashil raqamlashtirish va yashil logistika bo'yicha qarorlar va yo'riqnomalar ishlab chiqmoqda. 2021-yilda Yevropa Komissiyasi tomonidan qabul qilingan "Green Digital Transformation Roadmap" shular jumlasidandir. Unda raqamli texnologiyalar orqali karbon izini kamaytirish va e-waste muammosini hal qilish asosiy yo'nalish sifatida belgilangan. O'zbekiston ham bu borada qat'iy choralar ko'rmoqda. 2023-yil 14-dekabrda Prezident Shavkat Mirziyoyev raisligida o'tkazilgan raqamlashtirish bo'yicha yig'ilishda ekologik xavfsiz raqamli texnologiyalarni joriy etish, davlat xizmatlarida qog'ozdan voz kechish va "yashil texnologiyalar"ga o'tish masalalari ko'rib chiqildi. Shu yig'ilishda Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi, Ekologiya vazirligi hamda Innovatsion rivojlanish agentligi tomonidan yashil AKTni joriy etish bo'yicha takliflar berildi.

1. Energiya Tejamkorligi: Raqamli texnologiyalar energiya iste'molini optimallashtirishga yordam beradi. Masalan, aqlli energiya tizimlari orqali energiya sarfini nazorat qilish va boshqarish mumkin.

2. Qayta tiklanuvchi energiya manbalari: Quyosh, shamol, va boshqa qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish orqali atrof-muhitga zarar etkazmasdan energiya ishlab chiqarish imkoniyatlari yaratiladi.

3. Resurslarni boshqarish: IoT (Internet of Things) texnologiyalari yordamida resurslarni (masalan, suv, elektr) samarali boshqarish imkoniyatlari paydo bo'ladi.

4. Transport va logistika: Elektr transport vositalari va aqlli transport tizimlari orqali transport sohasida karbon izini kamaytirish mumkin.

Ekologik Samaradorlik. Ekologik samaradorlik — bu tabiiy resurslardan foydalanish jarayonida atrof-muhitga minimal zarar etkazish maqsadida amalga oshiriladigan faoliyatdir. Raqamli iqtisodiyotda ekologik samaradorlikni oshirish uchun bir qator strategiyalar mavjud:

1. Ma'lumotlarni tahlil qilish: Katta ma'lumotlar (Big Data) yordamida atrof-muhitga ta'sir ko'rsatadigan omillarni aniqlash va ularni kamaytirish yo'llarini izlash mumkin.

2. Yashil marketing: Raqamli platformalarda ekologik jihatdan toza mahsulotlarni targ'ib qilish orqali iste'molchilarni ongli xarid qilishga undash.

3. Eko-innovatsiyalar: Raqamli iqtisodiyotda yangi mahsulot va xizmatlarni yaratishda ekologik jihatlarni hisobga olish.

4. Sertifikatlash va standartlar: Yashil texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash uchun sertifikatlash tizimlari va ekologik standartlar ishlab chiqish.

Raqamli Iqtisodiyotda Yashil Texnologiyalarni Qo'llash. Raqamli iqtisodiyotda yashil texnologiyalarni qo'llash bir qator afzalliklarga ega:

- Iqtisodiy tejamkorlik: Energiya va resurslardan samarali foydalanish xarajatlarni kamaytiradi.
- Atrof-muhitni muhofaza qilish: Karbon izini kamaytirish va tabiiy resurslarni tejash orqali ekologik muvozanatni saqlash.
- Ijtimoiy mas'uliyat: Korxonalar o'z faoliyatlarini ekologik jihatdan mas'uliyatli ravishda olib borishi orqali jamiyatda ijobiy imidj yaratadi.

XULOSA

Raqamli iqtisodiyotda yashil texnologiyalar va ekologik samaradorlik bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir. Ularning birgalikdagi rivojlanishi nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi, balki atrof-muhitni muhofaza qilishda ham muhim rol o'ynaydi. Shunday qilib, kelajakda raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi davomida yashil texnologiyalarni qo'llash va ekologik samaradorlikni oshirish ustuvor vazifalardan biri bo'lishi lozim. Raqamli iqtisodiyotda yashil texnologiyalar va ekologik samaradorlik bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir. Ularning birgalikdagi rivojlanishi nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi, balki atrof-muhitni muhofaza qilishda ham muhim rol o'ynaydi. Shunday qilib, kelajakda raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi davomida yashil texnologiyalarni qo'llash va ekologik samaradorlikni oshirish ustuvor vazifalardan biri bo'lishi lozim. Bu jarayon nafaqat iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi, balki kelajak avlodlar uchun yanada yashil va sog'lom muhit yaratadi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PQ– 4851-son qarori. "Raqamli O'zbekiston – 2030" raqamlashtirish strategiyasi.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 15-dekabrdagi PF– 269-son farmoni. "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi – 2022–2026".
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 28- fevraldagi 99-son qarori. "Atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik xavfsizlik strategiyasi"
4. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi. "Yashil iqtisodiyot to'g'risida" qonun loyihasi (muhojama bosqichida), 2023.
5. To'xtayev, S. (2023). "Yashil iqtisodiyot va raqamlashtirish jarayonlari integratsiyasi". Toshkent: Innovatsion rivojlanish markazi.